

Az őshonos nemzeti és etnikai kisebbségek érdekeinek képviselete az Európai Parlamentben

The representation of indigenous national and ethnic minority interests in the European Parliament

BRUCKER BALÁZS

BRUCKER Balázs: tudományos munkatárs, ELTE KRTK Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde utca 22.; brucker.balazs@krtk.elte.hu; <https://orcid.org/0000-0002-1448-1488>

KULCSSZAVAK: Európai Unió; Európai Parlament; kisebbségi érdekérvényesítés; nemzeti és etnikai kisebbségek; regionális kisebbségek; etnoregionális pártok

ABSZTRAKT: Az Európai Parlament (EP) az egyetlen közvetlenül választott EU-intézmény, mely mára a legtöbb kérdésben az EU Tanácsával egyenrangú társdöntéshozó szervvé vált. Az EP az 1980-as évek óta hangsúlyosan foglalkozik a nemzeti és etnikai kisebbségeket érintő kérdések EU döntéshozatalába történő becsatornázásával. Bár kezdetben elsősorban az ún. soft kérdésekre (kisebbségi nyelvek oktatása és használata) helyezte a hangsúlyt, az Európai Unió 2004-es bővítése óta egyre inkább előtérbe kerülnek a kisebbségi jogok megsértésével és az autonómiatörekvésekkel kapcsolatos problémák.

Írásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy az Európai Parlamentben milyen fórumok állnak a nemzeti és etnikai kisebbségek rendelkezésére érdekeik érvényesítésére. Cikkem első részében felvázolom az Európai Unió kisebbségvédelmi rendszerét. Ezt követően az Európai Parlament, illetve a nemzeti és etnikai kisebbségek viszonyát mutatom be az EP által elfogadott dokumentumok tükrében. A harmadik részben megvizsgálom, hogy a kisebbségi szempontokat kik (EP-képviselőség és EP-választások összefüggései), hogyan és milyen fórumok (EP formális, félformális és informális érdekérvényesítési csatornái) igénybevetelével tudják érvényesíteni az EU döntéshozatalában. Végül, az utolsó fejezetben az európai kisebbségi ernyőszervezetek és az EP közötti együttműködést vizsgálom.

Tanulmányom dokumentumelemzésen, illetve – különösen a közös munkacsoportok esetében – a Nemzeti Kisebbségügyi Közös Munkacsoport és az Európai Parlament egyéb ülésein készült jegyzőkönyvek, valamint a témában megjelent sajtócikkek feldolgozásán alapul. Arra a következtetésre jut, hogy az Európai Parlamentben történő érdekérvényesítés során nem lehet eltekinteni attól a tényről, hogy az adott EP-képviselő nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozik-e. Az is fontos tényező, hogy a képviselőt országos vagy regionális (egyes esetekben etnoregionális) választási lista alapján választották-e meg. Ráadásul, az Európai Parlament több hivatalos, félhivatalos és informális testülettel is rendelkezik a kisebbségi érdekek érvényesítése terén. Ezek közül a tanulmány kiemelten foglalkozik a kisebbségi érdekérvényesítés szempontjából meghatározó szemi-formális és informális fórumokkal, amelyek eddig csak érintőlegesen jelentek meg a hazai és a nemzetközi szakirodalomban.

Balázs BRUCKER: research fellow; ELTE CERS, Institute of Regional Studies; Papnövelde utca 22., H-7621 Pécs, Hungary; brucker.balazs@krtk.elte.hu; <https://orcid.org/0000-0002-1448-1488>

KEYWORDS: *European Union; European Parliament; representation of minority interests; national and ethnic minorities; regional minorities; ethnoregional parties*

ABSTRACT: *As the only directly elected institution of the European Union and now a co-legislator on equal footing with the Council of the EU in most policy areas, the European Parliament has, since the 1980s, placed particular emphasis on incorporating issues related to national and ethnic minorities into the Union's decision-making processes. While its early focus was primarily on so-called "soft" issues – such as the teaching and use of minority languages – since the 2004 enlargement of the European Union, questions concerning the violation of minority rights and autonomy aspirations of minorities living in bloc have gained increasing prominence.*

This study seeks to explore what forums are available within the European Parliament for national and ethnic minorities to advocate for their interests. The first section outlines the institutional and normative framework of minority protection within the European Union. The subsequent chapter explores how the European Parliament addresses the issue of national and ethnic minorities, as evidenced by resolutions and other official documents adopted by the institution. The third chapter analyses the actors (with particular regard to the nexus between representation in the profile of the MEPs and electoral dynamics), the mechanisms they employ, and the range of channels – formal, semi-formal, and informal – through which minority-related concerns are articulated and integrated into the EU's policy-making processes. The concluding chapter analyses the patterns of cooperation between European minority umbrella organizations and the European Parliament, with a view to understanding their role in transnational advocacy and institutional engagement within the EU political system.

Based on document analysis – including, in particular, the minutes of the Intergroup on National Minorities and other relevant EP meetings – as well as a review of media reports on the subject, this research concludes that effective interest representation in the European Parliament cannot be separated from the personal background of the MEP in question – specifically, whether they belong to a national or ethnic minority. Furthermore, it is a significant factor whether the MEP was elected in single constituencies or in regional constituencies. The European Parliament provides a range of official, semi-official, and informal structures for the representation of minority interests. Among these, this study places particular emphasis on semi-formal and informal forums, which, despite their central role in minority advocacy, remain only marginally addressed in both domestic and international scholarly literature.

Bevezetés

Az Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója (FUEN) által közzétett adatok szerint¹ 2020 előtt az EU 28 tagállamában élő több mint 500 millió emberből bő 50 millió fő volt nemzeti vagy etnikai közösség tagja, illetve beszélt regionális vagy kisebbségi nyelveket. Ez abból a körülményből következik, hogy Európában a nemzetállamok határai sok esetben nem felelnek meg a lakosság etnikai és kulturális megoszlásának. Ezért fontos kérdés, hogy az Európai Unió és annak – legtöbb kérdésben a Tanáccsal egyenjogú – társdöntéshozó szerve, az Európai Parlament (EP) miként viszonyul a nemzeti és etnikai kisebbségekkel összefüggő kérdésekhez.

Az EP, illetve a nemzeti és etnikai kisebbségek közötti viszonyrendszer azért is kiemelt fontosságú, mert az integráció történetében a mélyítések legnagyobb nyertese az Európai Parlament: az intézménynek több mint fél évszázados története során sikerült az egykoron még a nemzeti parlamentek képviselőinek szűk

körü, csak tanácsadó funkcióval bíró Közgyűléséből – hatáskörét bővítve – a Tanáccsal egyenrangú társdöntéshozóvá kinőnie magát (Laczkóné 2004). Ezt a Maastrichti Szerződéssel elindított folyamatot a Lisszaboni Szerződés tetézte be azáltal, hogy az együtdöntési eljárást immár az EU rendes jogalkotási eljárásaként határozta meg. Ez természetesen az eljárás nagyarányú kiterjesztésével járt együtt: a szerződés hatályba lépésekor a szakpolitikák háromnegyedében csak ezzel az eljárással lehetett döntést hozni.

Fontos a téma szempontjából, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségekkel összefüggő problémáknak nemcsak biztonságpolitikai vetületük van (például Észak-Írország, Baszkföld, Korzika). Beárnyékolhatják a tagállamok (például Románia vs. Magyarország), vagy egy tagállam és egy tagjelölt állam (például Ciprus és Görögország vs. Törökország) közötti kapcsolatokat, valamint elszakadási kísérletekhez (például Katalónia, Skócia a Brexit előtt) is vezethetnek.

Noha az EP megnövekedett szerepével összhangban, az utóbbi évtizedekben számos tanulmány jelent meg az EU és e kisebbségek kapcsolatáról, többségük e viszonyrendszer általánosabb, elsősorban szakpolitikai vagy Bizottság-fókuszú megközelítésére helyezte a hangsúlyt (Fiala-Butora 2024; Nistor 2009; Pentassuglia 2001; Tsilevich 2001; Vizi 2001, 2002, 2007, 2013). Születtek olyan írások is, amelyek részben érintik e kisebbségek és az Európai Parlament viszonyrendszerét (Manzinger 2018, 2020; Waterbury 2016; Vizi 2013). Emellett megemlítendő azok a dolgozatok is, amelyek a kisebbségi regionális pártok és az EP politikai csoportjai közötti kapcsolatokat (De Winter, Cachafeiro 2002; De Winter, Tüßan 1998; Müller-Rommel 1998), illetve az EP egy speciális félformális fórumának, a Nemzeti Kisebbségügyi Közös Munkacsoportnak az uniós döntéshozatalban betöltött szerepét elemzik (Brucker 2013, 2022a, 2025; Manzinger 2020). Mindeztidáig azonban nem született olyan átfogó tudományos munka, amely globális áttekintést nyújtana az Európai Parlament különböző fórumainak a nemzeti és etnikai kisebbségi érdekek érvényesítésében betöltött szerepéről. Ez alól némiképp kivételt jelent e tanulmány szerzőjének egyik korábbi írása, amely a területi érdekérvényesítés európai parlamenti fórumait veszi górcső alá (Brucker 2022b), és ennek keretében kitér e kisebbségek európai parlamenti érdekartikulációjának főbb kérdéseire is.

A kisebbségek kérdése ráadásul nemcsak a jogtudomány, a politikatudomány, a szociológia és a történettudomány területén releváns. Legalább ennyire meghatározó a téma regionális tudományi vonatkozása is, hiszen számos kisebbség (katalánok, korzikaiaiak, felvidéki magyarok stb.) földrajzilag többé-kevésbé koncentráltan él egy-egy meghatározott területen. E koncentráció lehet történelmi eredetű (őshonos kisebbségek, például a baszkok Baszkföldön, a kurdok Törökország, Szíria, Irak és Irán egyes területein) vagy migráció és letelepedési minták következménye. E területi koncentráció gyakran vezet regionális identitás és politikai mozgalmak kialakulásához, és alapja lehet autonómia – sőt, extrém esetekben – elszakadási törekvéseknek (Coakley 2012; Kis, Barna, Demeter 2017; Malloy 2013).

E folyamatokat az Európai Unió maga is jelentősen alakította azáltal, hogy a régiók szerepét felértékelte normatív elvek, illetve intézményi és működési mechanizmusok szintjén. A regionális politika keretében működő forráselosztási rendszerek és a többszintű kormányzás logikájának erősödése hozzájárul ahhoz, hogy az etnikai, etnoregionális és regionális identitások politikailag releváns ke-retekké váljanak, és új érdekérvényesítési formák jelenjenek meg az EU szintjén. Az Európai Parlament e folyamatban kulcsszerepet játszik, mivel olyan politikai fórumot biztosít, ahol e regionális alapú identitások és érdekek – köztük a nemzeti és etnikai kisebbségek követeléseit – intézményesített módon megjeleníthetők (Manzinger 2019).

Tanulmányom célja a fenti hiány pótlása: írásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy az Európai Parlamentben milyen fórumok állnak a regionális kisebbségek rendelkezésére érdekeik érvényesítésére. Cikkem első részében fel-vázolom az Európai Unió kisebbségvédelmi rendszerét. Ezt követően az Európai Parlament, illetve a nemzeti és etnikai kisebbségek viszonyát mutatom be az EP által elfogadott dokumentumok tükrében. A harmadik részben megvizsgálom, hogy a kisebbségi szempontokat kik (EP-képviselőség és EP-választások összefü-géseit), hogyan és milyen fórumok (EP formális, félformális és informális érdekérvényesítési csatornáit) igénybevételel tudják érvényesíteni az EU döntéshozatá-lában. Az utolsó fejezetben az európai kisebbségi ernyőszervezetek és az EP közötti együttműködést veszem górcső alá. Elemzésem kizárólag azokra a csator-nákra fókuszál, amelyek a kisebbségek területi érdekeinek érvényesítését közvet-lenül szolgálják; a kisebbségi szempontból releváns, de területi értelemben kevésbé meghatározó szakközvetítések vizsgálata nem képezi a cikk tárgyát.

Tanulmányom dokumentumelemzésen, illetve – különösen a közös munka-csoportok esetében – a Nemzeti Kisebbségügyi Közös Munkacsoport és az Euró-pai Parlament egyéb ülésein készült jegyzőkönyvek, valamint a témában meg-jelent sajtócikkek feldolgozásán alapul. Az interjúk többsége 2014 és 2019 között készült. Noha ezek egy korábbi parlamenti ciklushoz köthetők, a kisebbségpoliti-ka EU szintű intézményi keretei, alapvető vitapontjai és politikai törésvonalai ér-demben nem változtak. Ez különösen jól látszik abban, hogy az időközben a Néppárt politikai táborából a Patrióták Európáért frakcióba átkerülő Fidesz ki-sebbségpolitikai víziója és érvelése lényegében változatlan maradt: a nemzeti ki-sebbségek védelmét továbbra is elsősorban tagállami hatáskörnek tekinti, és következetesen bírálja az olyan EU jogalkotási kezdeményezésekkel kapcsolatos, kisebbségbarátnak nem nevezhető uniós megközelítést, mint amilyen az ún. Minority SafePack. Az interjúk készítése során törekedtem a kiegyensúlyozott-ságra mind nemzetiség, mind pedig politikai identitás (politikacsoport-tagság) terén. A Közös Munkacsoport tagjai körében képviselt magas arányuk miatt ugyanakkor a magyar képviselők jelentősebb számban fordulnak elő a mintában.

Tanulmányomban csak az őshonos² nemzeti és etnikai kisebbségeket vizsgálom, és kizárom a migráns, valamint a roma kisebbségeket. Ennek – Tabajdi Csaba

2009-ben megjelent írásása nyomán – az az oka, hogy az Európai Unió és az Európai Parlament is teljesen más megközelítést alkalmaz az elsősorban Nyugat-Európában letelepedő migráns kisebbségek és a roma népesség esetében. A migráns kisebbségek kérdése integrációs kihívásként jelenik meg az EU belső diskurzusában. A roma kisebbségek ugyan őshonos, történelmi kisebbségnek tekinthetők Európában, de többszörösen hátrányos szociális, oktatási, foglalkoztatási stb. helyzetük folytán speciális bánásmódot igényelnek az állam és az EU részéről (Tabajdi 2009).

Az Európai Unió és a kisebbségvédelem kérdése

Noha az Európai Uniónak van nyelvpolitikája és kiforrott regionális politikája, a kisebbségpolitika területén mindmáig nincs EU szintű szabályozás. Ennek oka, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségeket érintő ügyeket a tagállamok a legszigorúbb belügyüknek tekintik (Hegedűs 2004). Eplényi Kata (2013) szerint a kisebbségpolitika kialakulását nehezíti a különböző kisebbségek eltérő történelmi és földrajzi helyzete, a kisebbség fogalmának eltérő értelmezése Nyugat- és Kelet-Közép-Európában, a kollektív jogok elfogadásának hiánya, a nemzeti szuverenitás érzékenysége, valamint az európai döntéshozók történelmi ismereteinek hiánya. Az Európai Unió kisebbségekhez történő viszonyulását az is magyarázza, hogy a kezdetben gazdasági együttműködésre fókuszáló Európai Közösség a politikailag kényes kisebbségi kérdéseket a csatlakozási tárgyalásokig elkerülte (Brucker 2025; Csáky 2009).

Bár a Lisszaboni Szerződés az elsődleges jogforrások szintjére emelte a kisebbségi kérdéseket, nincs kifejezett jogalap az EU számára. A kisebbségek érdekeit csak az emberi jogok, a kulturális sokszínűség tiszteletben tartása és a hátrányos megkülönböztetés tilalma védi. A tagállamok nem ruháztak át hatásköröket az Európai Uniónóra, így az EU csupán támogathatja a tagországok intézkedéseit (Pentassuglia 2001).

Az Európai Unió szintjén a kulturális politika keretében foglalkoznak a kisebbségi és regionális nyelvek oktatásával, a külpolitikában pedig különösen a bővítési politikában érvényesül a kisebbségek védelme (Vizi 2013). A koppenhágai kritériumok a csatlakozás során kötelezővé tették a kisebbségi jogok tiszteletben tartását, azonban a csatlakozást követően ezek már nem kötelezőek. A harmadik országokra vonatkozó feltételek pedig a demokrácia, emberi jogok és kisebbségi jogok tiszteletben tartását hangsúlyozzák (Vizi 2013).

Az Európai Unió intézményei nem foglalkoznak az autonómia megszerzésére irányuló igényekkel, a függetlenedési kísérleteket a tagállamok belügyének tekintik. Az EU ugyanakkor azt is világossá tette, hogy a kiváló területek a továbbiakban harmadik országnak minősülnek, és csak a Tanács egyhangú döntésével léphetnek be új tagként (Mangas 2024).

Az egyes intézmények eltérően viszonyulnak a kisebbségekhez. A Tanács álláspontját az adott tagállam határozza meg, míg a Bizottság technokrata, semleges megközelítést alkalmaz és kerüli a nyílt politikai állásfoglalást (Csergő, Vangelov, Vizi 2018). A nemzeti és etnikai kisebbségek kérdését illetően nagyobb érdeklődés és bátrabb megközelítés figyelhető meg a tanácsadó szervként működő Régiók Bizottsága (Manzinger 2020) és a választópolgárok által közvetlenül választott, emiatt nagyobb legitimitációval rendelkező Európai Parlament esetében.

Nemzeti és etnikai kisebbségek az EP-jelentések tükrében

Az Európai Unió intézményei közül az Európai Parlament (EP) biztosítja azt a politikai fórumot, ahol a kisebbségek helyzete rendszeresen napirendre kerülhet. A képviselők 1979 óta történő közvetlen választása kedvező lehetőséget teremtett a kisebbségi és etnoregionális pártok számára az EU szintű érdekképviseletre, hozzájárulva az őshonos kisebbségek érdekeinek európai szintű megjelenítéséhez. Az EP viszonylag aktív szerepvállalását a kisebbségpolitika területén az intézmény politikai jellegével és korlátozott döntéshozatali hatáskörével magyarázza a szakirodalom (Pentassuglia 2001; Vizi 2001, 2013). A közvetlen demokratikus legitimitáció, valamint a jogi felelősség korlátozottsága lehetővé teszi, hogy a Parlament olyan kényes kérdésekkel is foglalkozzon, amelyeket más uniós intézmények elkerülnek, miközben az EP az integráció elmélyítésének egyik legelkötelezettebb támogatója marad (Vizi 2013).

Az Európai Parlament már az 1980-as évek elején felismerte a kisebbségi kérdések jelentőségét, és 1981-ben elfogadta az első, kisebbségekkel foglalkozó állásfoglalását (Európai Parlament 1981). Az 1981-es és 1983-as ún. Arfé-állásfoglalások a kisebbségi nyelvhasználat kiterjesztését szorgalmazták az oktatásban, a médiában és az igazságszolgáltatásban, valamint hozzájárultak ahhoz, hogy 1983-ban külön költségvetési tételt különítsenek el a regionális és kisebbségi nyelvek támogatására (Európai Parlament 1981, 1983). Az 1987-es ún. Kujpers-állásfoglalás tovább bővítette a kisebbségi és regionális nyelvhasználatra vonatkozó ajánlásokat a tömegtájékoztatásban, valamint a kulturális, gazdasági és társadalmi élet területén, továbbá javaslatot tett a kisebbségi nyelvű hely- és családnevek elismerésére is (Európai Parlament 1987). Az 1988-as Stauffenberg-jelentés célja egy jogilag is kikényszeríthető kisebbségvédelmi charta elfogadása volt, amelynek megsértése esetén az Európai Bírósághoz lehetett volna fordulni, ám politikai támogatás hiányában a dokumentum nem jutott el a szavazásig. Az ezt követő, visszafogottabb Albert-jelentést (1993) sem fogadták el (Vizi 2013).

Az 1994-es Killilea-jelentés megerősítette a korábbi állásfoglalásokat, felszólította a tagállamokat a regionális és kisebbségi nyelvek fennmaradásához szükséges feltételek biztosítására, illetve a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának ratifikálására (Európai Parlament 1994).

Részben a bővítés tapasztalataira reagálva, a 2000-es években az EP figyelmét az Unión belüli kisebbségek helyzete felé fordult. Az Ebner-jelentés a kisebbségi nyelvi jogok EU szintű vizsgálatát, valamint új intézmények és programok létrehozását javasolta (Európai Parlament 2003; Vizi 2013). Ugyanakkor Hegedűs Dániel (2004) rámutatott arra, hogy az EP állásfoglalásai jogilag nem kötelezőek, és gyakorlati hatásuk korlátozott maradt, továbbá vitatta a kisebbségi jogok tág, őshonos és bevándorló csoportokat együtt kezelő értelmezését.

A keleti bővítést követően a kisebbségi kérdés továbbra is napirenden maradt. A Moraes-jelentés alapján elfogadott állásfoglalás hangsúlyozta az őshonos kisebbségek és a bevándorlók közötti különbségtétel szükségességét, valamint a kisebbségek közéletben való részvételének fontosságát (Európai Parlament 2005). A 2010-es években az EP tematikusan szűkebb fókuszú dokumentumokat fogadott el, így a nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozó nők helyzetéről szóló állásfoglalást (Európai Parlament 2010), valamint a veszélyeztetett európai nyelvek védelméről szóló határozatot (Európai Parlament 2013), ami – Eplényi Kata (2013) szerint – az egyik utolsó olyan terület, amely konszenzust élvez az Európai Parlamentben. Az EP 2014-ben elfogadta a Strasbourgi Kiáltványt is, amely az Unió területén élő hagyományos nemzeti kisebbségek és a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelmére szólított fel, és EU szintű kisebbségvédelmi ellenőrző mechanizmus létrehozását sürgette (felvidek.ma 2014a).

Összességében megállapítható, hogy az EP az 1980-as évektől kezdődően aktív szerepet vállalt a kisebbségvédelem területén, ám hangsúlyai időről időre eltolódtak: míg kezdetben a kisebbségi nyelvek álltak a középpontban, az 1990-es évektől egyre inkább a tagjelölt országok kisebbségi helyzete került előtérbe (Eplényi 2013). Bár 2004 óta a magyarországi és a határon túli magyar EP-képviselők kiemelkedően aktívak e téren, a kisebbségvédelmi dokumentumok elfogadása továbbra is korlátozott maradt (Európai Parlament 2018a, 2018b).

Nemzeti és etnikai kisebbségek érdekérvényesítése az EP-ben

Általános megjegyzések

Bár a franciaországi és hollandiai népszavazáson elbukó Alkotmányos Szerződést előkészítő Európai Konventben még olyan javaslat született, amely a Régiók Bizottsága mintájára a nemzeti kisebbségek számára is létrehozott volna egy konzultációs testületet, ez a szervezet a mai napig nem létezik az EU intézményrendszerében (Vizi 2007). Az Európai Parlamentnek sem feladata a kisebbségek érdekeinek képviselése, azonban – mint az előző részben láthattuk – az EP a többi EU-intézménynél jóval bátrabban nyúl a nemzeti és etnikai kisebbségek ügyeihez. Ennek hátterében elsősorban a közvetlen választásra visszavezethető legitimitása áll. A közvetlen választás az egyetlen olyan EU-intézménnyé teszi az

Európai Parlamentet, amelyben a nemzetiségi igények az uniós lakosság akaratának megfelelően megjelenhetnek (Manzinger 2018). Az Európai Parlament szervezetében az EP-képviselők játsszák a legfontosabb szerepet: ők azok, akik az intézmény által kínált különböző fórumokon keresztül be tudják csatornázni a kisebbségi érdekeket az Unió döntéshozatalába.

Európai parlamenti választások és EP-képviselőség

A választási okmány értelmében az EP-választásoknak arányos képviseleten kell alapulniuk. Nincs ugyanakkor közös szabály a választókerületek kijelöléséről: a választások megszervezése ebben a tekintetben is tagállami hatáskör. Bár a választáson a legtöbb tagállam egy választókerületet alkot, és így egyetlen országos listára lehet szavazni, négy tagállamban (Belgiumban, Írországban, Lengyelországban és Olaszországban³) az ország területét több kerületre osztották. Ezekben az országokban a választópolgárok területi listákra szavazhatnak.

Belgium nyelvi-etnikai alapú föderális berendezkedése az EP választási rendszerében is tetten érhető. Az országot három körzetre osztották: a flamand, a vallon és a német nyelvi közösség alkot egy-egy választókerületet (Brüsszel francia-flamand kétnyelvű, így a főváros lakosai a nyelvhasználatuknak megfelelően szavazhatnak a francia vagy a flamand listára). A lakosságszámnak megfelelően a flamand nyelvi körzet 13, a francia nyolc, míg a német egy EP-képviselőt küldhet a strasbourgi székhelyű intézménybe (Európai Parlament 2024a).

Írországot három, Olaszországot öt, Lengyelországot pedig tizenhárom EP választási körzetre osztották fel. Ez utóbbi három ország esetében a nyelvi-etnikai különbségek kevésbé meghatározóak, így az európai parlamenti választókerületek lehatárolásában sem érhetőek tetten. Ugyanakkor azt érdemes aláhúzni, hogy Olaszországban a földrajzilag és kultúrájában is elkülönülő Szicília és Szardínia együtt alkotja „szigetek” nevű választókörzetet. Emellett, bár Olaszországban négy százalékos választási küszöb van érvényben, a nemzeti szabályok értelmében az 50 000-nél több szavazatot szerző kisebbségi pártoknak jár EP-mandátum (Manzinger 2018).

Fontos tény ugyanakkor, hogy az autonóm közösségekből és két autonóm városból álló Spanyolországban az érintettek nem tudták elérni, hogy a központi kormány hozzájáruljon a regionális választókerületek bevezetéséhez (Costa 1999). Madrid ellenállása miatt végül a különböző etnoregionális pártok az 1987-es időközi EP-választásra készülődve úgy döntöttek, hogy a szavazóik regionális koncentrációjából adódó hátrányok leküzdése érdekében széles körű technikai választási koalíciókat hoznak létre. A regionális pártok technikai választási koalíciója ekkortól kezdve „hagományyá” vált. A legutóbbi, 2024-es választáson hét regionális spanyol párt indult az Európai Szolidaritás Koalíciója (CEUS) nevű választási pártszövetség részeként, míg az Ahóra Repúblicas nevű elszakadáspárti választási szövetséget hét, a Carles Puigdemont által vezetett Együtt Katalóniáért

(Junts) elnevezésű választási koalíciót hét katalán tagpárt alkotta. A Catalunya en Comú nevű párt viszont – a politikai ideológiai azonosságot előtérbe helyezve – a baloldali Sumar listáján indult (Európai Parlament 2024b).

A kisebbségi régiókból származó EP-képviselők hatékonyan részt vesznek a kisebbségi érdekek becsatornázásában, még abban az esetben is, ha nem etnikai választóközvetben nyerték el a mandátumukat. Ezt támasztja alá egy Réunion szigetéről⁴ származó francia EP-képviselő kabinetfőnökével, illetve egy katalán EP-képviselővel készített interjú is. Bár mindkét ország egyetlen választóközvetet alkot az EP-választáson,⁵ a réunioni és a katalán képviselő esetében – a sziget speciális közigazgatási státusza (legkülső régió⁶) és etnikai összetétele, illetve Katalónia etnikai helyzete és az ezzel összefüggő egyedi problémák miatt – hangsúlyos szempontként jelenik meg a kisebbségi érdekek becsatornázása. A francia képviselő külön informális munkacsoportot hozott létre a legkülső régiókhoz tartozó EP-képviselők közötti információcsere és e területek speciális érdekeinek érvényesítése érdekében, parlamenti felszólalásaiban pedig gyakran hivatkozik a legkülső régiók problémáira. A katalán képviselő⁷ ugyanakkor a Hagyományos Kisebbségek, Nemzeti Közösségek és Nyelvek Közös Munkacsoportban⁸ tevékenykedik a spanyolországi autonóm közösségek érdekében, és felszólalásaiban gyakran kitér a katalánok speciális helyzetére. A képviselők etnikai-etnoregionális elköteleződése a plenáris és szakbizottsági ülések vitájában, továbbá a képviselők által benyújtott, írásban és szóban megválaszolendő kérdésekben is tetten érhető.

Az Európai Parlament több olyan hivatalos, valamint félhivatalos és informális testülettel rendelkezik, amelyek szerepet játszhatnak a kisebbségi érdekek becsatornázásában.

Az EP hivatalos testületei: a politikai csoportok

Az EP hatásköreinek jelentős bővülése ellenére megállapítható, hogy az európai szintű választások másod- (Corbett, Jacobs, Neville 2016; Fábrián 2005; Marsh 1998; Reif, Schmitt 1980; Schmitt 2005), vagy talán csak harmadrendűnek (Laczkóné 2004) számítanak. A másodrendű választások egyik fő sajátossága a kisebb, tematikus (környezetvédő, állatvédő, (etno)regionális stb.) pártok jó szereplése. Ez a jelenség arra a körülményre vezethető vissza, hogy a tagállamokban arányos rendszerben zajló EP-választásokon a választó nem kényszerül taktikai szavazásra, amelynek eredményeként a közvélemény-kutatásokon jobban teljesítő, de általa kevésbé preferált pártra kellene leadnia a szavazatát (Enyedi, Körösi 2004). Így a választók hajlamosak a stratégiai megfontolásaikat háttérbe szorítva a tényleges ideológiai és/vagy pártpreferenciájuk szerint szavazni (van der Eijk, van Egmond 2007).

1979-ben, az első EP-választáson négy etnoregionális párt, az egyesült királysági Skót Nemzeti Párt, a belgiumi flamand Volksunie (VU), a szintén belgiumi, de francia nyelvű Frankofón Demokratikus Párt, illetve az olaszországi

Dél-tiroli Néppárt szerzett képviselői helyeket. Az etnikai és etnoregionális pártok EP-ben történő megjelenésének két alapvető feltétele volt. Egyrészt az EP közvetlen választásának bevezetése, hiszen korábban a tagállami parlamentek delegáltjaiból álló intézményben a nemzeti választásokon általában gyengébben szereplő etnikai/etnoregionális pártok a legtöbbször nem kaptak képviselői helyet.⁹ Másrészt a megfelelő társadalmi környezet létrejötte, amely lehetővé tette az etnikai alapú politizálás reneszánszát Európában.

Müller-Rommel (1998, 19.) szerint az etnoregionális pártok „földrajzilag körülhatárolható, területileg koncentráltan, periférián élő kisebbségek törekvései-re épülnek, amelyek a nemzetállam működési rendjének vagy esetenként akár demokratikus rendjének megváltoztatásával követelik kulturális identitásuk elismerését”. Ezzel szemben az etnikai pártok/szövetségek (például RMDSZ) esetében a területi koncentrátság követelménye nem érvényesül. Az etnoregionális pártokat el kell különítenünk a regionális pártoktól is: bár mindkét esetben meghatározó a földrajzi körülhatároltság kritériuma, az etnoregionális pártokat megkülönbözteti a regionális pártoktól, hogy fő jellemzőjük az etnikai identitás (Strmiska 2003). A két fogalom közötti különbségtétel elkerülhetetlen, hiszen számos nem etnikai alapú regionális párt is működik az Európai Parlamentben (például az olasz Lega Nord).

Az etnikai és etnoregionális pártok többnyire kevés választópolgárt képviselnek, ugyanis választási programjuk egy adott területre (például régióra vagy szórványkisebbség esetén egy adott nemzetiség által lakott, a regionális határokon túlmutató területre) koncentrálódik. Az etnoregionális pártok egyik ideológiai sajátossága az Európai Unióval kapcsolatos álláspontjuk. Az integrációs folyamat leépítette a „kis nemzetek” (például Katalónia, Skócia) életképtelenségének érvét. Következésképpen az etnoregionális pártok esetében a legelutasítóbb álláspontot is mérsékelt euroszkeptícizmusként lehet értelmezni. Az etnikai és etnoregionális pártok számára az EP struktúráján belül két lehetőség kínálkozik a kisebbségi érdekek megjelenítésére: az egyik, hogy az Európai Szabad Szövetség (*European Free Alliance, EFA*) nevű, nagyoobrrészt (etno)regionalista, kisebbrészt etnikai pártokat magába foglaló európai párt keretében tevékenykedjenek; míg a másik, hogy politikai irányultságuknak megfelelően valamely (nagyobb) politikai csoportban foglaljanak helyet. Az EP-ben mindkettőre találunk példát.

Az Európai Szabad Szövetség hagyományosan az olyan kisebb (etno)regionalista és etnikai pártok gyűjtőpártja, amelyek nemzeti szinten nem – vagy csak korlátozottan – rendelkeznek képvisellel (De Winter, Cachafeiro 2002). A párt az Európai Parlamentben 1999 óta a Zöldekkel (*The Greens*) alkot közös politikai csoportot. Az etnoregionális és nemzetiségi képviselők aránya és szerepe e politikai csoporton belül rendkívül marginális: a társelnöki rendszerben működő csoport mindkét alelnökét a Zöldek adják. Jelenleg a csoportot alkotó 53 EP-képviselőből mindössze hárman tagjai az Európai Szabad Szövetségnek. Ugyanakkor a frakciónszövetség tagjai között négy kisebbségi – spanyolországi katalán, galíciai

és valenciai – képviselő van, mivel közülük az egyik, a Més-Compromís nevű valenciai nacionalista párt, nem az Európai Szabad Szövetség, hanem az Európai Zöld Párt nevű formáció tagja.¹⁰ Ennek az az oka, hogy a Més-Compromís esetében a nacionalista vonal mellett a zöld témák iránti elkötelezettség is meghatározó. A parlamenti csoportot alkotó etnikai és/vagy (etno)regionalista pártok céljainak és önkormányzatisággal kapcsolatos követeléseinek eltérő jellege miatt az EFA-n belül nincs valódi ideológiai koherencia (De Winter, Cachaferio 2002; Waterbury 2016). A pártcsoport prioritásai között szerepel a decentralizáció, a hatalom regionális szervezetekre történő átruházása, a nyelvi és kulturális sokszínűség védelme és előmozdítása, illetve a demokratikus és alkotmányos (univerzális) nacionalizmus. Emellett, a Zöldekkel történő együttműködés miatt fontos a környezetvédelem kérdése is.

Az etnikai és etnoregionális pártok egy jelentősebb része a politikai ideológiájának megfelelő politikai csoportba kéri felvételét (például a szlovákiai MKP csatlakozása a Néppárt politikai csoportjához). A pártok ezirányú döntése igen gyakran függ az anyaállam – ha létezik ilyen – testvérpártjával történő együttműködéstől. Az anyaország mainstream pártjai gyakran ösztönzik a velük kooperáló etnikai vagy etnoregionális pártokat arra, hogy csatlakozzanak ahhoz a politikai csoporthoz, amelyben az anyaország pártja tagsággal rendelkezik. Ugyanakkor a (legnagyobb) politikai csoportok (elsősorban: EPP, S&D, ALDE/Renew Europe) számára a politikai kohézió és a pártcsoport stabilitásának fenntartása is rendkívül fontos, ezért legtöbbször csak azokat a pártokat veszik fel a soraikba, amelyek jelentős támogatottsággal rendelkeznek. Ezen a területen azonban nagy segítség lehet, ha az anyaállam egyik pártja tagja a politikai csoportnak és lobbipotenciálját felhasználva küzd a kisebbségi testvérpárt felvételéért (lásd a Fidesz és a határon túli magyar pártok kapcsolatát) (Waterbury 2016).

Az etnikai és etnoregionális pártok mellett a mainstream pártok és az egyéb tematikus pártok is részt vesznek a kisebbségi érdekek EP-ben történő megjelenítésében. Ilyen az Európai Néppárt-Kereszténydemokraták politikai csoportjában, majd pedig a Patrióták csoportjában tevékenykedő magyar Fidesz is, amely kiemelt prioritásnak tekinti a határon túl élő magyar kisebbségek érdekeinek becsatornázását az Európai Unió döntéshozatalába. Ennek része az is, hogy a Fidesz 2014 óta valamennyi EP-választásra össznemzeti listát állít össze, amin a hazai képviselőkön túl EU-tag (például Tőkés László, Gubík László) és nem EU-tag országok határon túli magyar képviselői (például Bocskor Andrea, Deli Andor, a 2024–2029 közötti parlamenti ciklusban pedig Ferenc Viktória és Vicsek Annamária) is helyet kapnak (felvidek.ma 2014b).

***A kisebbségi érdekérvényesítés félhivatalos és informális testületei:
a közös munkacsoportok***

A közös munkacsoportok olyan, a formalitás és informalitás határán álló, különböző politikai csoportokhoz tartozó EP-képviselőket tömörítő, többnyire ideológiamentesen működő csoportosulások, amelyek valamely szakpolitikai terület érdekeinek az európai parlamenti döntéshozatalba történő becsatornázásával foglalkoznak (Brucker 2019). Ezeknek a képviselői csoportosulásoknak a félformális jellege abban áll, hogy bár véleményük nem minősül az EP hivatalos álláspontjának, ha megfelelő számú politikai csoport támogatja a létrehozatalukat, akkor üléseikhez az EP hivatalos helyiségeit, valamint az EP tolmácsszolgálatának munkáját is igénybe vehetik. Ez a tulajdonságuk különbözteti meg őket az informális munkacsoportoktól.

A közös munkacsoportok valamely pontosan meghatározott szakpolitikai részterülettel foglalkoznak. E csoportok tevékenysége a civil társadalom valamennyi területére (gazdasági és intézményi kérdések, regionális kooperációk, területi problémák, gyermekvédelem, idősügy, állatvédelem, környezetvédelem, őshonos, migráns és szexuális kisebbségek ügye stb.) kiterjedhet. Tagjaik háttérbe szorítják a politikai (néppárti, szocialista, zöld stb.) identitásukat, és az elérendő szakpolitikai kérdést helyezik előtérbe. A közös munkacsoportok jelentős teret biztosítanak a transzeurópai hálózatok számára. Kötelező érvényű dokumentumot nem adhatnak ki, de a tagok sajtótájékoztatót tarthatnak, valamint a képviselői csoportosulás nevében levelet küldhetnek az uniós és tagállami politikai döntéshozóknak. Ezek az eszközök azonban leginkább a figyelemfelkeltésben és a problémák napirenden tartásában játszanak szerepet. Emellett információforrást jelentenek a képviselők számára, különösen azáltal, hogy külső szereplők (például transzeurópai hálózatok, egy adott probléma által érintett nemzeti szintű társadalmi csoportok) álláspontját is meg tudják ismerni.¹¹ A közös munkacsoportok célja, hogy a plenáris ülés elé kerülő és így szavazás tárgyát képező anyagok tartalmazzák a közös munkacsoport ülésein kialakított álláspontot.

Az Európai Parlamentben több olyan munkacsoport (Rasszizmus Elleni Küzdelem és Sokféleség Közös Munkacsoport; Lesbikusok, Melegek, Biszexuálisok, Transzneműek és Interszexuálisok Jogai Közös Munkacsoport) található, amelyek a kisebbségi kérdések egy-egy szegmensével foglalkoznak (1. táblázat). Ugyanakkor egy olyan közös munkacsoport működik, amely az őshonos kisebbségek érdekeinek érvényesítését tűzte zászlajára: ez a Nemzeti Kisebbségügyi Közös Munkacsoport. Tevékenysége érinti az EU-tagállamokban és a harmadik országokban élő kisebbségek kérdését is, de nem terjed ki a romakérdésre, ami a rasszizmus-ellenességgel és antidiszkriminációval foglalkozó közös munkacsoport tematikájába tartozik¹² (2. táblázat).

1. táblázat: Kisebbségi kérdésekkel foglalkozó közös munkacsoportok az Európai Parlamentben
Intergroups on minority issues in the European Parliament

Közös munkacsoport	Célkitűzés
Rasszizmus Elleni Küzdelem és Sokféleség	Rasszizmus és diszkrimináció elleni küzdelem
Leszbikusok, Melegek, Biszexuálisok és Transzneműek Jogai	Szexuális kisebbségek jogainak érvényesítése

Forrás: a szerző szerkesztése

2. táblázat: Kisebbségi képviselők a Nemzeti Kisebbségügyi Közös Munkacsoportban
Minority MEPs in the National Minority Intergroup

Parlamenti ciklus	Csoport létszáma	Kisebbségi képviselők ¹³
2004–2009	52	18
2009–2014	41	18
2014–2019	61	32
2019–2024	30	19
2024–2029	47	20

Forrás: a szerző szerkesztése

A 2004-es bővítésig a Nemzeti Kisebbségügyi Közös Munkacsoport az ún. soft politikai kérdésekre, azaz a kisebbségi nyelvekre és kultúrákra helyezte a hangsúlyt. A nagyobb vita és az egyes tagállamok, EP-képviselők vagy képviselőcsoportok részéről fokozottabb ellenállás, tagállamok közötti konfliktushelyzet kiváltására is alkalmas, ún. hard politikai kérdések – nevezetesen a nemzeti kisebbségek jogai és az autonómiával kapcsolatos kérdések – nem kerültek a munkacsoport napirendjére (Gál, Hicks, Eplényi 2011).

A Közös Munkacsoport fő döntéshozó szerve az Elnökség, amely az elnökből (társelnökökből) és – adott esetben – az alelnökökből áll.¹⁴ Az ülések tematikájának kialakítását illetően Gál Kinga (korábbi társelnök) politikai tanácsadói, Eplényi Kata és Demeter Dorottya, valamint François Alfonsi, a csoportosulás 2012–2014 és 2019–2024 között tevékenykedő társelnöke elmondták, hogy az egyes kérdések napirendre vételéről a Közös Munkacsoport elnöksége dönt. Ugyanakkor, a munkacsoport bármely tagja javasolhat témát. Ily módon tehát a Közös Munkacsoport tematikája nem független a csoport összetételétől.¹⁵ Demeter Dorottya hozzátette, hogy bár hazánk EU-csatlakozásától kezdődően mindig volt magyar (társ)elnöke a Közös Munkacsoportnak, az Elnökség igyekszik a képviselői csoportosulás éves programjának kialakításakor valamennyi őshonos kisebbség igényét figyelembe venni. Emellett törekednek arra, hogy aktuális kérdéseket is beillesszenek a programba.¹⁶

A Nemzeti Kisebbségügyi Közös Munkacsoportban tagsággal bíró interjúalanyaim mindegyike megerősítette, hogy pártállástól függetlenül valamennyi elnökkel kiválóan együtt tudnak működni: valamennyi társelnök és alelnök nyitott minden problémafelvetésre, még a politikai szempontból kényesebb témákra is.¹⁷ A képviselőkön túl a kisebbségekkel foglalkozó európai ernyőszervezetek is megkereshetik témajavaslatukkal¹⁸ a Közös Munkacsoport elnökségét. A döntéshozatal és a kiadott dokumentumok kapcsán Szent-Iványi István aláhúzta, hogy a Közös Munkacsoport álláspontját elnöki következtetések/ajánlások képviselik,¹⁹ amelyek formális szavazás nélküli konszenzust vagy domináns álláspontot jelenítenek meg. Ezek ajánlásokat fogalmaznak meg a képviselők számára, hogy az adott ügyben milyen álláspontot képviseljenek a szakbizottságok és a politikai csoportok ülésein. Ugyanakkor, a Közös Munkacsoport félhivatalos jellege miatt senki sem kéri/kérheti számon ezt a tagoktól.

A Közös Munkacsoport tagjai munkájuk során – hosszas tárgyalások eredményeként, külső szakértőket is meghallgatva – közös álláspontot alakítanak ki egy-egy kérdésről, és ezt a kialakított álláspontot igyekeznek képviselni mind saját képviselőcsoportjuk, mind pedig az adott kérdéssel foglalkozó parlamenti bizottság ülésén, illetve megpróbálják meggyőzni a többi – képviselői csoportosulásban tagsággal nem rendelkező – képviselőt álláspontjukról.

Végül, a kisebbségi érdekképviselet terén tevékenykedő különböző ernyőszervezetek is meghatározó szerepet játszanak az európai parlamenti érdekvényesítés folyamatában.

A nemzeti és etnikai kisebbségi érdekvényesítés ernyőszervezetei

A kisebbségvédelem területén tevékenykedő ernyőszervezetek közül három foglalkozik kiemelten a nemzeti és etnikai kisebbségi érdekek Európai Unió döntéshozatalába történő becsatornázásával: az Európai Népcsoportok Föderatív Uniója (*Federal Union of European Nationalities, FUEN*), a Hálózat a Nyelvi Sokszínűség Előmozdításáért (*Network to Promote Linguistic Diversity, NPLD*), valamint az Európai Nyelvi Egyenlőségért Hálózat (*European Language Equality Network, ELEN*). Ezek szorosan együttműködnek az Európai Unió intézményeivel, különösen a köztük legnyitottabbnak számító Európai Parlamenttel.

1. 32 európai országból származó mintegy 90 tagszervezetével az Európai Népcsoportok Föderális Uniója (FUEN) az őshonos nemzeti kisebbségek, illetve az őshonos etnikai csoportok európai ernyőszervezete. Székhelye a németországi Flensburgban található. A FUEN az európai kisebbségek érdekeit képviseli európai, nemzeti és regionális szinten, különös tekintettel e kisebbségek nyelvi és kulturális jogainak védelmére. A FUEN a nemzeti kisebbségek érdekeinek szószólója a nemzetközi szervezeteknél, mindegyiknél az Európai Unióban, az Európa Tanácsnál, az EBESZ-nél és az

ENSZ-nél. A FUEN tagjai között elsősorban közép- és kelet-európai kisebbségi érdekvédelmi szervezeteket találunk (FUEN 2025). Vezetője 2016 óta a romániai magyar Vincze Loránt, aki korábban Sógor Csaba RMDSZ-es EP-képviselő politikai tanácsadójaként tevékenykedett, 2019 óta pedig EP-képviselő és a Nemzeti Kisebbségügyi Közös Munkacsoport társelnöke. Vincze elmondta, hogy lobbitevékenységük során elsősorban az Európai Parlamentet célozzák meg. Azt is hozzátette, hogy a FUEN célja a nemzeti kisebbségek pártérdekeken túlmutató képviselete. Ennek jegyében együttműködnek az EP valamennyi politikai csoportjával.²⁰

2. A Hálózat a Nyelvi Sokszínűség Előmozdításáért (NPLD) olyan ernyőszervezet, amely az európai regionális és egyéb kisebb nyelveket érintő nyelvpolitikák kidolgozása területén tevékenykedik. Célja, hogy európai szinten felhívja a figyelmet a nyelvi sokszínűség alapvető fontosságára. Tagjai között 15 regionális kormányzat vesz részt. Teljes jogú tagjai között kizárólag nyugat-európai regionális kormányokat (önkormányzatokat) találunk, de a közép- és kelet-európai régióból is több szervezet rendelkezik társult tagsági státusszal (NPLD 2025). Az NPLD brüsszeli politikai tanácsadója a valenciai származású, katalán anyanyelvű Vicent Climent, aki egy interjúban elmondta, hogy az EP az EU legnyitottabb intézménye, ezért ezzel legintenzívebb az együttműködésük, hiszen az NPLD itt tudja a legegyszerűbben megosztani ötleteit és javaslatait. Véleménye szerint az érdekérvényesítő tevékenységük 80 százaléka az Európai Parlamentet, 20 százaléka az Európai Bizottságot érinti.²¹
3. A fentiekén túl meg kell még említeni az Európai Nyelvi Egyenlőségért Hálózatot (ELEN), amelynek székhelye a franciaországi Karaz-ban található. Az európai nyelvjogi szervezet 44 nyelvi közösséget képvisel, és legfőbb célkitűzése, hogy az Európai Unióban használt, kisebbségben lévő, veszélyeztetett nyelveket védje a különböző fórumokon (ELEN 2025).

Konklúzió

Bár az EU hatásköre nem terjed ki a kisebbségi kérdésekre, az EP – mindenekelőtt a közvetlen választás által nyújtott legitimitációt kihasználva – jelentős, az EU Tanácsánál és az Európai Bizottságnál meghatározóbb szerepet játszik a nemzeti és etnikai kisebbségeket érintő kérdések megjelenítésében és Európai Unió döntéshozatalába történő becsatornázásában.

A nemzeti és etnikai kisebbségek érdekeinek érvényesítésekor nem mellékes szempont, hogy az adott EP-képviselőt (etno)regionális listán választották-e meg, esetleg az illető valamely nemzeti vagy etnikai kisebbség tagja-e, hiszen ebben az esetben hatékonyabban tudja becsatornázni az általa képviselt ügyeket az EU döntéshozatalába. Az érdekek érvényesítéséhez az EP struktúráján belül formális

(politikai csoport) és informális (közös munkacsoport) fórumok is rendelkezésre állnak. Emellett az EP-vel együttműködő európai kisebbségi ernyőszervezetek is hozzá tudnak járulni a kisebbségi érdekek parlamenti képviseléséhez.

Fontos, hogy a rendelkezésre álló eszközöket ne csupán az EP-képviselők és az EU döntéshozói ismerjék, hanem a nemzeti és etnikai kisebbségek érdekeiért küzdő hazai politikusok is tisztában legyenek a kisebbségi érdekek érvényesítésében szerepet játszó európai parlamenti testületek által kínált lehetőségekkel, illetve ezek korlátaival. Csak ebben az esetben nyílik ugyanis lehetőség arra, hogy az EU nemzeti és etnikai kisebbségek problémáira leginkább nyitott intézményében, a Parlamentben képviseljek a kisebbségek ügyét.

Jegyzetek

1. FUEN: <https://fuen.org/en/article/Autochthonous-minorities-in-Europe>.
2. Óshonos kisebbségek alatt azokat a kisebbségeket értjük, amelyek történelmi mérce szerint hosszú ideje élnek az ország területén és állampolgársággal rendelkeznek (Girasoli 1995).
3. Franciaország a 2004., 2009. és 2014. évi EP-választásokon regionális választási körzetekre volt osztva. A Brexit előtt az Egyesült Királyság is regionális választási körzetekkel vett részt az EP-választásokon.
4. Réunion szigete Franciaország tengeren túli megyéjeként és az Európai Unió legkülső régiójaként uniós perifériának minősül.
5. Franciaország 2004-től 2014-ig regionális választási körzetekkel vett részt az EP-választásokon.
6. Legkülső régió: néhány EU tagállam területének egy része Európától távol helyezkedik el. E régióknak – földrajzi adottságaik miatt – számos nehézséggel kell megküzdeniük, különösen a távoli fekvéssel, a szigetjelleggel, a kis területtel, valamint – nem ritkán – a kedvezőtlen domborzati és éghajlati viszonyokkal (Európai Parlament 2025).
7. Maria Badia katalán EP-képviselővel (S&D) készített interjú. Brüsszel, 2014. március 26.
8. További részletekért lásd az EP közös munkacsoportjainak tevékenységét bemutató alfejezetet.
9. Lásd az EP-választásokat másodrendű választásokként leíró szakirodalmat (Fábián 2005; Marsh 1998; Reif, Schmitt 1980; Schmitt 2005), amely szerint az EP-választások másodlagos jellege – más szóval: „tét nélkülsége” – a kisebb tematikus pártoknak kedvez.
10. A Catalunya en Comú katalán zöldpárt egy képviselővel rendelkezik a Zöldek/Európai Szabad Szövetség politika csoporton belül, a párt azonban – erős ökológiai elkötelezettsége miatt – az Európai Zöld Párt nevű transznacionalista párt tagja.
11. Tabajdi Csaba EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2014. március 4.
12. Göncz Kinga EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2014. március 5.
13. Bár Eplényi Kata elmondása szerint a Nemzeti Kisebbségügyi Közös Munkacsoport nem készít statisztikát a képviselői csoportosulás nemzetiség szerinti összetételéről, az EP-honlapján elérhető képviselői adatok alapján meg lehet állapítani, hogy az adott képviselő etnikai alapon a kisebbségi vagy a többségi társadalomhoz tartozik-e (Európai Parlament 2026).
14. Tabajdi Csaba EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2014. március 4.; Gál Kinga EP-képviselő politikai tanácsadójával, Demeter Dorottyával készített interjú. Brüsszel, 2016. október 11.
15. François Alfonsi EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2014. március 19.; Gál Kinga politikai tanácsadójával, Eplényi Katával készített interjú. Brüsszel, 2014. március 20.; Gál Kinga EP-képviselő politikai tanácsadójával, Demeter Dorottyával készített interjú. Brüsszel, 2016. október 11.
16. Gál Kinga EP-képviselő politikai tanácsadójával, Demeter Dorottyával készített interjú. Brüsszel, 2016. október 11.

17. Bauer Edit EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2014. március 5.; Maria Badia EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2014. március 26.; Csáky Pál EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2016. október 10.; Schöpflin György EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2016. október 11.; Andrej Mamikins EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2016. október 13.; Yana Toom EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2016. október 18.; Josep-Maria Terricabras EP-képviselővel készített interjú. Brüsszel, 2016. október 19.
18. Vincze Loránttal, a FUEN elnökével készített interjú. Brüsszel, 2016. október 10.; Vincent Climenttel, az NPLD brüsszeli politikai tanácsadóival készített interjú. Brüsszel, 2016. október 19.
19. Lásd például „A letterszági oroszok honosításának javítása érdekében – a Közös Munkacsoport elnökének ajánlásai” (2005. április 8.); „Az Ausztriában és Olaszországban élő szlovén kisebbségek helyzetének javítása érdekében – a Közös Munkacsoport elnökének ajánlásai” (2005. szeptember 8.) stb.
20. Vincze Loránttal, a FUEN elnökével készített interjú. Brüsszel, 2016. október 10.
21. Vincent Climenttel, az NPLD brüsszeli politikai tanácsadóival készített interjú. Brüsszel, 2016. október 19.

Köszönetnyilvánítás

A 146411 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a K-23 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Irodalom

- Brucker B. (2013): *Alternative Platforms of the European Parliament for the Interest Representation in Minority Questions*. In Pálné Kovács I., Kákai L. (szerk.): *Ten Public Policy Studies*. Publikon, Pécs, 29–50.
- Brucker B. (2019): Az Európai Parlament félhivatalos érdekvérvényesítő fórumai. A közös munkacsoportok. *Politikatudományi Szemle*, 3., 57–84. <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2019.3.57>
- Brucker B. (2022a): Az Európai Parlament szerepe a szubnacionális érdekek képviseletében. *Politikatudományi Szemle*, 1., 99–124. <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2022.1.99>
- Brucker B. (2022b): Az Európai Parlament közös munkacsoportjainak (intergroupjainak) szerepe a területi érdekvérvényesítésben. *Tér és Társadalom*, 4., 3–31. <https://doi.org/10.17649/TET.36.4.3449>
- Brucker B. (2025): Az Európai Parlament kisebbségügyi munkacsoportjának szerepe a kisebbségek érdekeinek védelmében (2004-2024). *Politikatudományi Szemle*, 1., 67–95. <http://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2025.1.67>
- Coakley, J. (2012): *Nationalism, Ethnicity and the State: Making and Breaking Nations*. SAGE Publications, London <https://doi.org/10.4135/9781473915107>
- Corbett, R., Jacobs, F., Neville, D. (2016): *The European Parliament*. John Harper Publishing, London
- Costa, O. (1999): L'Europe par les régions au Parlement de Strasbourg. *Critique internationale*, 5. *Mémoire, justice et reconciliation*, 14–21.
- Csáky A. Zs. (2009): Egy hajóban evezünk? Európai parlamenti képviselőink. In: Szarka L., Vizi B., Tóth N., Kántor Z., Majtényi B. (szerk.): *Etnopolitikai modellek a gyakorlatban*. Gondolat Kiadó, Budapest, 275–297.
- Csergő, Zs., Vangelov, O., Vizi, B. (2017): Europeanization and Changes in Minority Inclusion in Central and Eastern Europe. *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, 4., 5–16. <https://doi.org/10.17356/ieejsp.v3i4.415>
- De Winter, L., Cachafeiro, G-R. M. (2002): European integration and ethnoregionalist parties, *Party Politics*, 4., 483–503. <https://doi.org/10.1177/1354068802008004007>

- De Winter, L., Türsan, H. (eds.) (1998): *Regionalist parties in Western Europe*. Routledge, London
- ELEN (2025): *Information*. <https://elen.ngo/information/> (Letöltés: 2025. 06. 15.)
- Enyedi Zs., Körösiényi A. (2004): *Pártok és pártrendszerek*. Osiris, Budapest
- Eplényi K. (2013): A nemzeti kisebbségek védelme az Európai Unióban. *Létünk*, különszám, 44–54.
- Fábián Gy. (2005): Európai parlamenti választások és választási rendszerek. *Politikatudományi Szemle*, 2., 59–88.
- felvidek.ma (2014a): *A Strasbourgi Kiáltvány és Kalmár jelentése a kisebbségvédelmi szabályozást sürgeti*. 2014.04.19. <http://felvidek.ma/2014/04/a-strasbourgi-kialtvany-es-kalmar-jelentese-a-kisebbssegvedelmi-keretszabalyozast-surgeti/> (Letöltés: 2025. 06. 15.)
- felvidek.ma (2014b): *Már teljes a Fidesz-KDNP EP-lista - Ismertek a határon túli képviselőjelöltek*. 2014. 04. 18. <https://felvidek.ma/2014/04/18/mar-teljes-a-fidesz-kdnp-ep-lista-ismertek-a-hataron-tuli-kepviselojeloltek/> (Letöltés: 2025. 06. 15.)
- Fiala-Butora, J. (2024): Allies or foes? Does the inclusion of new minorities undermine or strengthen the European system of minority protection? *Hungarian Journal of Legal Studies*, 4., 468–484. <https://doi.org/10.1556/2052.2024.00555>
- FUEN (2025): *Magunkról*. <https://www.fuen.org/hu/magunkrol/tudnivalok/> (Letöltés: 2025. 01. 15.)
- Gál, K., Hicks, D., Eplényi, K. (szerk.) (2011): *Traditional Minorities, National Communities and Languages. The issues raised in the European Parliament's Intergroup, 2009-2011*. Kinga Gál (publisher), Brussels – Budapest
- Girasoli, N. (1995): *National minorities. Who they are?* Akadémiai Kiadó, Budapest
- Hegedűs D. (2004): Az Európai Unió nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségeit érintő politikáinak összefoglalása. *Européer. Nemzetközi Kapcsolatok*, 1–25.
- Kiss T., Barna G., Demeter G. (szerk.) (2017): *Kisebbségek és regionalizmus Közép-Európában*. Nemzetpolitikai Kutatóintézet, Budapest
- Laczkóné Tuka Á. (2004): *Európai Parlament. A meg-megújuló intézmény*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs
- Malloy, T. H. (2013): *Minority Governance in Europe*. Palgrave Macmillan, Basingstoke
- Mangas, A. (2024): The European Union's Response to the Catalan Secessionist Process. *Hague Journal on the Rule of Law*, 16., 63–88. <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00202-x>
- Manzinger K. (2018): Konstruktív párbeszéd vagy párhuzamos monológok? Az Európai Parlament nemzetiségi vonatkozású tevékenysége 2014–2019 között. *Kisebbségi Szemle*, 4., 7–26.
- Manzinger K. (2019): Nemzetiségi régiók és Európa: Az EU regionális politikája és a regionális nemzetiségi törekvések. *Pro Minoritate*, 2., 27–49.
- Manzinger, K. (2020): The Question of National Minorities in the European Parliament Between 2014 and 2019: A Hungarian Perspective. *Hungarian Journal of Minority Studies*, 3., 7–30.
- Marsh, M. (1998): Testing the Second-Order Election Model after Four European Elections. *British Journal of Political Science*, 4., 591–607. <https://doi.org/10.1017/S000712349800026X>
- Müller-Rommel, F. (1998): Ethnoregionalist Parties in Western Europe. Theoretical considerations and framework of analysis. In: De Winter, L., Türsan, H. (eds.): *Regionalist parties in Western Europe*. Routledge, London, 17–27.
- Nistor, I. (2009): The Minorities Status in the European Union. *CES Working Papers*, 2., 76–85. https://ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2009_I2_NIS.pdf (Letöltés: 2026. 02. 14.)
- NPLD (2025): *About us*. <http://www.npld.eu/about-us/> (Letöltés: 2025. 06. 15.)
- Pentassuglia, G. (2001): The EU and the Protection of Minorities: The Case of Eastern Europe. *European Journal of International Law*, 1., 3–38. <https://doi.org/10.1093/ejil/12.1.3>
- Reif, K., Schmitt, H. (1980): Nine second-order elections – a conceptual framework for the analysis of European elections result. *European Journal of Political Research*, 1., 3–44. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1980.tb00737.x>
- Schmitt, H. (2005): The European Parliament Elections of June 2004: Still Second-order? *West European Politics*, 3., 650–679. <https://doi.org/10.1080/01402380500085962>
- Strmiska, M. (2003): Conceptualization and typology of European regional parties: a note on methodology. *Central European Political Studies Review*, 2–3., 1–8.

- Tabajdi Cs. (szerk.) (2009): *Pro minoritate Europae. Az európai kisebbségéért.* Az Európai Parlamentben működő Nemzeti Kisebbségi Intergroup tanulmánykötete. EU-Ground Kft., Budapest
- Tsilevich, B. (2001): *EU Enlargement and the Protection of National Minorities: Opportunities, Myths, and Prospects.* Open Society Institute <https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/63c3cacf-25a6-416d-bf0d-7d0e20d580a3/eu-minority-protection-20011001.pdf> (Letöltés: 2026. 02. 14.)
- van der Eijk, C., van Egmond, M. (2007): Political effect of low turnout in national and European elections. *Electoral Studies*, 3., 561–573. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2006.10.003>
- Vizi B. (2001): Az Európai Unió és a kisebbségek jogai. *Kisebbségkutatás*, 2., 275–287. <http://epa.oszk.hu/00400/00462/00010/6.htm> (Letöltés: 2026. 02. 14.)
- Vizi, B. (2002): The European Union and the Rights of Ethnic Minorities. *Minorities Research*, 4., 145–159. https://epa.oszk.hu/00400/00463/00004/pdf/145_vizi.pdf (Letöltés: 2026. 02. 14.)
- Vizi B. (2007): Regionális, kisebbségi politikai mozgalmak és az európai integráció. In: Szarka L., Vizi B., Majtényi B., Kántor Z. (szerk.): *Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Kelet-Közép-Európában.* Gondolat Kiadó, Budapest, 324–333.
- Vizi B. (2013): *Európai kaleidoszkóp. Az Európai Unió és a kisebbségek,* L'Harmattan, Budapest
- Waterbury, M. A. (2016): National Minorities and Intra-Ethnic Coordination in the European Parliament: Evidence from Central and Eastern Europe. *Europe-Asia Studies*, 3., 391–408. <https://doi.org/10.1080/09668136.2016.1148663>

Dokumentumok

- Európai Parlament (1981): European Parliament Resolution on a Community Charter of Regional Languages and Cultures and on a Charter of Rights on Ethnic Minorities. HL C 287.
- Európai Parlament (1983): European Parliament Resolution on Measures in Favour of Linguistic and Cultural Minorities. HL C 68.
- Európai Parlament (1987): European Parliament Resolution on the Language and Cultures of the Regional and Ethnic Minorities in the European Community, HL C 318.
- Európai Parlament (1994): European Parliament Resolution on Linguistic Minorities in the European Community, HL C 61.
- Európai Parlament (2003): European Parliament resolution with recommendations to the Commission on European regional and lesser-used languages – the languages of minorities in the EU – in the context of enlargement and cultural diversity (2003/2057(INI)). <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A5-2003-0271+0+DOC+XML+V0//EN> (Letöltés: 2025. 04. 30.)
- Európai Parlament (2005): Az Európai Parlament állásfoglalása a kisebbségek védelméről és a megkülönböztetés elleni politikákról a bővítés utáni Európában (2005/2008(INI)). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005IP0228&from=HU> (Letöltés: 2025. 04. 30.)
- Európai Parlament (2010): Az Európai Parlament állásfoglalása az etnikai kisebbségi csoportokhoz tartozó nők társadalmi integrációjáról (2010/2041(INI)). <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0305&language=HU&ring=A7-2010-0221> (Letöltés: 2025. 01. 03.)
- Európai Parlament (2013): Az Európai Parlament állásfoglalása a kihalás által fenyegetett nyelvekről és az Európai Unión belüli nyelvi sokszínűségről (2013/2007(INI)). <http://www.europarl.europa.eu/sidesgetDoc.dotype=TA&reference=P7-TA-2013-0350&language=HU&ring=A7-2013-0239> (Letöltés: 2025. 01. 15.)
- Európai Parlament (2018a): Az Európai Parlament 2018. február 7-i állásfoglalása az uniós tagállamokban élő kisebbségek védelméről és megkülönböztetésmentességéről (2017/2937(RSP)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0032_HU.html (Letöltés: 2025. 04. 30.)
- Európai Parlament (2018b): Az Európai Parlament 2018. november 13-i állásfoglalása az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó minimumszabályokról (2018/2036(INI)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0447_HU.html (Letöltés: 2026. 02. 14.)

Európai Parlament (2024a): European election. How to vote in Belgium? <https://elections.europa.eu/en/how-to-vote/be/> (Letöltés: 2026. 02. 14.)

Európai Parlament (2024b): Result – elections 2024: Spain. <https://results.elections.europa.eu/hu/spanyolorszag/> (Letöltés: 2026. 02. 14.)

Európai Parlament (2025): Ismertető az Európai Unióról. A legkülső régiók. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/100/a-legkulso-regiok> (Letöltés: 2026. 02. 27.)

Európai Parlament (2026): Members of the European Parliament. <http://www.europarl.europa.eu/meps> (Letöltés: 2026. 02. 27.)